

BUJDOS IVÁN ÁKOS

A bírói gyakorlat hatása a Btk. 365. § (1) bekezdése szerinti rablás elkövetési magatartásának értelmezésére

1. Bevezető gondolat

Ahhoz, hogy büntetőjogi szempontból egy esemény vizsgálható legyen, először azzal kell tisztában lenni, hogy a külvilágban mi ment pontosan végbe, azaz mi a történeti tényállás. Ebben az eseményhalmazban legelőször egy cselekvőséget kell beazonosítani, ugyanis ez a legjellemzőbb és legerősebben karakterizáló tényező. A cselekedet leírása – amely nyelvtanilag jellemzően igékkel történik – az első és legalapvetőbb válasz arra a kérdésre, hogy mi történt, ezért jelen cikk írója fontosnak tartja, hogy az elkövetési magatartás mint a bűncselekmény meghatározó momentuma megfelelően részletes vizsgálat alá kerüljön.

2. Alapvetés

Angyal Pál szerint a rablás két eleme, egyrészt valamely ingó dologon fönálló tulajdonjog, illetve birtok, másrészt egy bizonyos személy elleni támadás, így összetett deliktumról van szó, amelyben a lopás fogalmi körébe eső elvétel sajátosan egyesül a személy elleni támadással. A dologelvétel ugyan cél, a támadás pedig eszköz, azonban egyik sem minősítője a másiknak. Mindebből az következik, hogy a rablás nem valamiféle minősített esete bármely bűncselekménynek, hanem teljesen különálló bűncselekmény.¹ Angyal ehelyütt a személyes szabadság megsértését² nevezi meg eszközcselekményként.³ A mai dogmatika ezzel szakítani látszik, ugyanis az 1978. évi Btk.⁴ kommentárja szerint a jogalkotó

két másik önálló bűncselekményt vont össze ebbe a tényállásba: lopást és kényszerítést.⁵ A jelenleg hatályos kódex kommentárjai közül a Nemzeti Közzolgálati és Tankönyv Kiadónál megjelent, Vaskúti András által írt, erőszakos vagyon elleni bűncselekményekről szóló rész⁶ expressis verbis nem nevezi néven azokat a bűncselekményeket, amelyekből a rablás felépül, viszont az erőszakos vagyon elleni bűncselekmények tárgyalásához fűzött bevezetőjében említi a személyek cselekvési szabadságának különféle korlátozását⁷ mint a kiemelkedő veszélyesség egyik forrását.⁸ Vaskúti kiemeli továbbá, hogy a rablás célcselekménye az idegen dolog eltulajdonítási szándékkal történő elvétele, amely egyrészt megegyezik a lopás elkövetési magatartásával, másrészt – tekintettel az eszközcselekmény hatására történő kieroszakolt átadásra – annál tágabb.⁹

Ketté kell osztani a vizsgálatot, ugyanis két alapesetet kell megkülönböztetni, jelesül az (1) bekezdés szerinti rablást és a (2) bekezdés szerinti, tetten ért tolvaj dolgot védő fellépését.

3. 365. § (1) bekezdés¹⁰

Az első eset két mozzanatot takar: idegen dolog jogtalan, contra voluntas domini jellegű elvétele történik – ez a lopási célcselekmény – erőszak alkalmazása, fenyegetés, illetve öntudatlan vagy védekezésre képtelen állapotba helyezés segítségével. Utóbbiak a tényállás azon részei, amelyek lehetővé teszik vagy megkönnyítik az idegen dologhoz való hozzájutást, így eszközcselekményként épülnek be a tényállásba.¹¹ Ennek megfelelően az eszközcselekmény véghezvitele megelőzi a célcselekményt.

3.1. ELVÉTEL

Az elvétel tekintetében a lopás elkövetési magatartás kell irányadónak tekinteni azzal a kiegészítéssel, hogy rablás esetében lehetséges, hogy a dolgot az elkövetőnek átadják, azonban ebben az esetben az elkövetői akarat a döntő, nem a sértetti.¹² Ez a kieroszakolt átadás, amelyet

¹ Angyal Pál: *A magyar büntetőjog kézikönyve. II. A rablás és a zsarolás.* Athenaeum, Budapest, 1934. 18–19. o.

² Az 1878. évi V. törvénycikk [a magyar büntetőtörvénykönyv a büntettekről és vétségekről (a továbbiakban: Csemegi Btk.)] több tényállása is vonatkozik a személyes (és nem személyi) szabadság megsértésére. A személyes szabadságtól való megfosztás az egyik elkövetési magatartása a felségsértés bűncselekményének (Csemegi Btk. II. Rész I. Fejezet, 126. § 3. pont), továbbá a kódex elkülönítve szabályozza a személyes szabadság közhivatalnok általi (Csemegi Btk. X. Fejezet) és magánszemély általi (Csemegi Btk. XXII. Fejezet) elkövetését.

³ Angyal (1934) i. m. 18. o.

⁴ Mivel a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény (a továbbiakban: régi Btk.) már nem hatályos, azonban a rablás bűncselekményének tekintetében azonos szöveget közöl, mint a hatályos, Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (a továbbiakban: Btk.), a tárgyalt esetek viszont még túlnyomó

részben a korábbi kódexen alapulnak, ezért a cikkben mindkét kódex felhasználásra és hivatkozásra kerül a jobb érthetőség kedvéért.

⁵ A Büntető Törvénykönyv magyarázata. Szerk.: dr. Varga Zoltán. CompLex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft., 2009. (a továbbiakban: régi Btk. Kommentár) 1401.

⁶ Dr. Vaskúti András: *A vagyon elleni erőszakos bűncselekmények, (XXXV. Fejezet).* In: Dr. Polt Péter (főszerk.): *Új Btk. kommentár. 7. kötet. Különös Rész.* Nemzeti Közzolgálati és Tankönyv Kiadó Zrt., Budapest, 2014. 7–47. o.

⁷ Vö. a kényszerítés mai és a személyes szabadság megsértésének Csemegi Btk.-ban leírt tényállásával.

⁸ Vaskúti: i. m. 7. o.

⁹ Vaskúti: i. m. 14. o.

¹⁰ Régi Btk. 321. § (1) bekezdés

¹¹ EBH 2004. 1111. I.

¹² Aki idegen dolgot mástól azért vesz el, hogy azt jogtalanul el-

a háború előtti büntetőjogban is rablásként értékelték.¹³ Az elvétel mikéntje a stádium determinációja szempontjából okvetlenül tisztázandó kérdés. A benne foglalt lopás befejezettségével ugyanis a rablás is befejezetté válik.

Három elvétel-elmélet alakult ki a jogirodalomban. A *contrectatio*-tan szerint a dolgot el kell mozdítani, át kell helyezni. Az *ablatio*-elv szerint a dolgot nem elég át helyezni, hanem el is kell vinni az elkövetés helyéről. Ma az *apprehensio*-elv az általánosan elfogadott, amely szerint a birtokállapot megváltoztatása szükséges.¹⁴

E transzformációt kételeműnek kell fölfogni: először megszűnik az eredeti birtokállapot – a tolvaj kiveti birtokából a tulajdonost vagy birtokost –, másodsor pedig új birtokos lép birtokba: a lopás tettese. A külvilágban általában egyszerűnek mutatkozik mindez, hiszen az általános eset az, hogy az elkövető azonnal birtokba lép, azonban ez nem törvényszerű. A két mozzanat elválhat egymástól.¹⁵ Amíg a dolog nincs sem az eredeti birtokos, sem a tolvaj hatalmában, lopásnak csupán kísérlete állapítható meg. Abban az esetben, amikor egy kávézó teraszáról a tettes az értékeket tartalmazó táskát lopási szándékkal a tulajdonos lába mellől észrevétlenül a közeli virágláda mögé rugdosta, de a sértett időközben észrevette dolga eltűnését, és azt keresni kezdte, az elkövetőnek el kellett hagynia a helyszínt. A bíróság lopás kísérletét állapította meg, mivel a tulajdonost birtokából már kivették, azonban a tolvaj – fizikailag hiába ő volt kapcsolatban a táskával – nem tudott birtokba lépni.¹⁶ Amint tényleges hatalmat¹⁷ képes gyakorolni az elkövető a dolog fölött, a cselekmény befejezetté válik.¹⁸

Érdekes problémát vet föl az a helyzet, amikor a cselekményről tudomással nem rendelkező harmadik személy a tolvaj előtt jóhiszeműen birtokba lép. A cikk írójának véleménye szerint – mivel az elvétel nem fejeződött

be – a lopás ilyenkor kísérleti szakban marad. Le kell azonban szögezni, hogy a rablás tényállásában – a törvényi egység révén – hiába foglaltatik benne a lopás, a bírói gyakorlatot jobban szemügyre véve okvetlen kiviláglik, hogy az esetek többségében a 365. § (1) bekezdés¹⁹ szerinti rablás kísérletének esetében az elvétel nem kezdődik meg – így a birtokállapot-változás első állomása sem realizálódik –, csupán erőszak alkalmazása vagy a fenyegetés jelenik meg. Ez történt abban az esetben is, amikor két csuklyás személy, kezükben egy-egy fegyvernek látszó tárggyal belépett az iroda ajtaján, ahol a sértett egyedül tartózkodott. Fegyverüket kibiztosították, és a sértettre szegezték, majd az egyik tettes a sértett összes pénzének átadását követelte. A sértett lehajolt a széfhez, mire a másik fegyveres őt többször megütötte a fején, illetve a száján. Lélekjelenlétét azonban nem veszítette el, és mindkettőjükéről lerántotta a csuklyát. Az egyik elkövetőt egyértelműen fel is ismerte. A tettesek ekkor futva elmenekültek az irodából.²⁰ Hasonlóképp alakult a történeti tényállás, amikor az elkövető – motorkerékpáron érkezve – bukósisakban, napszemüvegben belépett egy helyi pénztárat fiókjába, az előzőleg vásárolt muzeális minősítésű, elöltöltős, gumilövedékes pisztolyt a pénztárosra irányítva felszólította a pénztár tartalmának átadására. A pénztáros ennek nem tett eleget, mire a vádlott a plafonba lőtt a fegyverrel, mivel azonban a második felszólítást sem követte együttműködés, a vádlott – miután újfent a plafonba lőtt a fegyverrel – elhagyta helyiséget.²¹ Általánosságban elmondható, hogy kísérleti szakban reked a cselekmény, ha az erőszak, illetve az élet vagy testi épség elleni fenyegetés akár teljes mértékben megtörténik, de a dolog elvételére nem kerül sor.²²

3.2. KÉNYSZERÍTÉS

3.2.1. Erőszak

3.2.1.1. *Vis absoluta contra vis compulsiva*

Már fentebb szó esett arról, hogy a régi Btk. Kommentár szerint a rablás tényállásában a törvényi egység másik eleme a kényszerítés.²³ A Btk. 195. §²⁴ rendelkezik erről,

tulajdonítsa, lopást követ el a Btk. 370. § (1) bekezdése [rég. Btk. 316. § (1) bekezdés] szerint. Fontos rámutatni ehelyütt a törvény szavának pontatlanságára az eltulajdonítás kapcsán. Az „eltulajdonításban” ugyanis benne rejlik a tulajdonjog megszerzése, a tulajdonossá válás, azonban a tolvaj soha sem válhat tulajdonosává az általa lopott olyan dolognak, amely valaki más tulajdonában áll.

¹³ Lásd Angyal (1934) i. m. 22. o.

¹⁴ Belovics Ervin – Molnár Gábor Miklós – Sinku Pál: *Büntetőjog II. Különös Rész*. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2014. 648. o.

¹⁵ Tipikusan ilyen eset a dolog elleni erőszakkal elkövetett lopásnak az a formája, amely esetén az elkövető az értéket az annak megőrzésére hivatott dologgal – doboz, láda vagy más – együtt, abba bezárva veszi el, azonban nem rögtön nyitja ki. Lásd bővebben 4/1998. BJE.

¹⁶ Pesti Központi Kerületi Bíróság 3.B.V.26.932/2008/2.

¹⁷ A tényleges hatalom köre túlmutathat a corpore birtoklásra, amennyiben a dologról való testi birtoklás nélkül is megvalósulni képes rendelkezés lehetősége solo animo birtoklásnak, illetve birtokbavételnek tekinthető.

¹⁸ Meg kell említeni, hogy a birtokból való kiesés maga irreleváns a befejezettség szempontjából, csupán logikailag szükséges az új birtok létrejöttéhez.

¹⁹ Régi Btk. 321. § (1) bekezdés

²⁰ Fővárosi Bíróság 7.B.626/2005/76.

²¹ Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Bíróság 6.B.411/2010/11.

²² Régi Btk. Kommentár 1406.

²³ E kettősségre nézve lásd továbbá a lentebb bővebb elemzésre kerülő EBH 2013.B.19. számon közzétett esetet, amelyben a Kúria többek között egyértelműen leírja, hogy a rablás bűncselekménye egyaránt sérti a tulajdoni viszonyokat és a személyi cselekvési szabadságát. E kettősségre – ti. a lopás és a kényszerítés között fennálló cél-eszköz viszonyra – figyelemmel a törvény a rablás (1) bekezdésben meghatározott esetének első fordulatát összetett bűncselekményként – *delictum compositum*ként – határozta meg. A kényszerítés az eszközcselekmény, a lopás a célcselekmény.

²⁴ Régi Btk. 174. §

alternatív, kiegészítő jellegű tényállás keretében.²⁵ Ehhez képest a rablásnál megfigyelhető kényszerítés specifikáltabb, cizelláltabb, ugyanakkor szigorúbb követelményeknek is kell megfelelnie.

Az elkövető a passzív alany cselekvési szabadságát befolyásolja annak akarata ellenére, erőszak vagy fenyegetés segítségével. Erőszak alatt fizikai erő kifejtést, ráhatást kell érteni, amely alkalmas a megtámadottat az elkövető által kívánt irányba befolyásolni. A Btk. 195. §²⁶ esetében ez az erőszak lehet akaratot hajlító és bénító egyaránt, azonban a rablás esetében csak a lenyűgöző erejű támadás felel meg a tényállásnak. Ilyenkor nincs választása a passzív alanynak: vagy tűrnie kell a dolog elvételét, vagy át kell adnia a dolgot. Ezt nevezi a tudomány és bírói gyakorlat akaratot bénító erőszaknak (*vis absoluta*), tényállás-specifikusan rablási erőszaknak. Különös gonddal kell a vizsgálni ezekben az esetekben a sértett és az elkövető közötti testi erőkülönbséget, a sértett egészségi állapotát, életkorát, pszichikai, fizikai kondícióját. Ennek megfelelően az akaratot bénító erőszak nem feltétlenül abszolút értelemben ellenállhatatlan, csupán az adott sértett szempontjából az.²⁷ Az, hogy a fizikailag gyenge sértett ellenállásának leküzdése érdekében kisebb erő is elegendő, a rablás megállapításának nem akadály.²⁸

Az erőszak akaratot bénító, illetve hajlító voltának vizsgálata során nem lehet megkerülni a Kúria EBH 2013. B.19. számon publikált döntésében foglaltakat. A történeti tényállás szerint az elkövető összesen öt rablási cselekményt követett el mintegy két és fél hónap alatt. Minden esetben 60 év fölötti, magányosan sétáló nőt választott áldozatként, akiknek meglátta a fülében az arany fülbevalót, amelyeknek megszerzését elhatározta. A sértettek után indult, – az ötből három esetben – mögéjük lépett, majd erős rántással kitepte fülükből a fülbevalót és elmenekült. Egy esetben a sértett elé ugorva támadott, de akkor is egy rántással szakította ki az ékszert, továbbá egy alkalommal a sértett mögé lépve őt egy ízben meglökte, a sértett azonban nem esett el, mivel a botjára támaszkodott. A sértett mindkét fülbevalóját a terhelt csak ekkor ragadta meg, hogy azokat a sértett füléből – a többi esethez hasonlóan – kiszakítsa.

A Kúria szerint tipikus esetben az (1) bekezdés szerinti rablás úgy valósul meg, hogy az első cselekményével – jelentős erőszakkal, kisebb erőszakhoz társuló fenyegetéssel, vagy az élet vagy testi épség ellen irányuló közvetlen fenyegetéssel²⁹ – az elkövető leküzdö a sértett el-

lenállását, ezzel megbénítja a sértettet abban, hogy megfelelően küzdjön a dolog elvételével szemben. Ezek után – módszertanilag egy következő fázisban – valósul meg a dolog elvétele. A két fázis meglepte azonban nem szükségszerű a rablás megállapításához, ráadásul a Kúria szerint is csak elméleti szinten különböztethető meg, a törvényi tényállás és az ítélkezési gyakorlat pedig a rablás megállapításához ilyen követelményt nem támaszt.

Az ítélet hivatkozik Angyal Pálra, aki szerint a rablás csak olyan dologelvétel lehet, amely a személy részéről jövő vagy jöhető ellenállás kizárásával megy végbe. Nyilvánvaló, hogy a rabláshoz olyan erőszak szükséges, amely a sértett akaratát teljesen lenyűgözi, az ellenállás és behódolás között választási szabadságot nem enged, tehát olyan fokú, amely alkalmas arra, hogy a sértettet a dologelvétel tűrésére vagy a követelt dolog haladéktalan átadására kényszerítse. Egyszóval, a rabláshoz *vis absoluta* kell, és nem elég a *vis compulsiva*.³⁰

A rablási erőszakot a mai joggyakorlat is a *vis absoluta* fogalma alá vonja, amelynek az a lényege, hogy olyan erős a hatása, hogy a sértett ellenállását megtöri vagy kizárja, ellene a sértett nem képes védekezni.

A Kúria a jelen ügyben azt állapította meg, hogy a fizikai erőszak terhelt által alkalmazott módja kizárta a fizikai ellenállást, mert elháríthatatlan és lenyűgöző volt.

Az ítélet Angyal Pált idézve kiemeli, hogy általában közömbös az, hogy az elkövető milyen módon és eszközökkel éri el vagy véli elérni a sértett akaratának a teljes lenyűgözését, illetőleg ellenállási erejének a teljes legyőzését. Közömbös, hogy izomerejét, állati vagy mechanikus erőket vesz-e igénybe, hogy szoros értelemben vett fegyvert, avagy más – a szemben álló erő letörésére – alkalmas eszközt használ-e. Ha azonban az eszköz vagy a mód olyan, amely közvetett hatásában zárja ki az ellenállás lehetőségét, akkor a Btk. 365. § (1) bekezdés³¹ második fordulatának – tehát öntudatlan vagy védekezésre képtelen állapotba helyezéssel való elkövetés – megállapítása lehetséges.³²

A fenti megközelítés biztosítja annak az ugyancsak következetes gyakorlatnak az érvényesülését, hogy az erőszak nem önmagában, hanem a sértetthez való viszonylatában lehet *vis absoluta*. Nincs tehát abszolút ér-

ség ellen irányuló közvetlen fenyegetés törvényi megfogalmazás, azonban a kisebb erőszakhoz társuló fenyegetés a cikk írójának véleménye szerint több változatban is megjelenhet. Lehetséges, hogy az előbbi, minősített fenyegetés esete, mivel az erőszak kisebb – ezért a *vis absoluta* szintjét nem éri el, tehát csak *vis compulsiva* –, de találkozik egy fenyegetési magatartással, amely az azt kísérő erőszak mellett élet vagy testi épség ellenivé és közvetlenné válik. A másik lehetőség az, hogy a kisebb erőszak az eset körülményeire tekintettel – objektíve enyhébb foka ellenére – önmagában akaratot bénító, az azt kísérő fenyegetés pedig az erőszakba beleolvad vagy még hozzá is járul az erőszak akaratot megtörővé válásához.

³⁰ Angyal (1934) i. m. 26. o.

³¹ Régi Btk. 321. § (1) bekezdés

³² Angyal (1934) i. m. 27. o.

²⁵ „195. § Aki más erőszakkal vagy fenyegetéssel arra kényszerít, hogy valamit tegyen, ne tegyen vagy eltűrjön, és ezzel jelentős érdeksérelmet okoz, ha más bűncselekmény nem valósul meg, büntett miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel büntendő.”

²⁶ Régi Btk. 174. §

²⁷ Régi Btk. Kommentár 1402.

²⁸ BH 2007.287.

²⁹ Érdekes lehet végiggondolni, hogy a Kúria miért ezzel a három kifejezéssel jellemzi a cselekménysor első mozzanatát. A jelentős erőszak megfelelője a *vis absolutának*, az élet vagy testi ép-

telemben vett erőszak, mert az erőszak mindig relatív. A terhelt és a sértett viszonylatában értékelendő valamely erőszak olyannak, amely kizárja vagy nem zárja ki a sértett ellenállását. A Legfelsőbb Bíróság a BH 1992.228. számon közzétett esetben kihangsúlyozta, hogy az elkövetői magatartásnak a sértettre gyakorolt hatását tekintve alkalmasnak kell lennie az akarat megtörésére, tehát arra, hogy kizárja a sértett akaratának megfelelő magatartás tanúsítását. Az erőszak e sajátosságát konkrét helyzetre alkalmazva kell vizsgálat tárgyává tenni. Az erőszak viszonylag kisebb foka is lehet lenyűgöző erejű, ha a megtámadott fizikai vagy szellemi állapotánál fogva, vagy akár az elhárítás lehetőségének más körülményeire tekintettel komoly védekezésre csak kis mértékben képes vagy minderre képtelen. Az ítéleti tényállás szerint a vádbeli napon éjjel az I. r., a II. r. és a III. r. vádlottak betörték a sértett családi házába. A III. r. vádlott egy ablakon keresztül bemászott a házba, és a bejárati ajtót kinyitva beengedte a társait. Valamennyien harisnyaalarcot viseltek. A sértett a kutatás zajára felébredt és a vádlottakat meglátva kiabálni kezdett, mert megijedt. Az I. r. vádlott a sértett nyakát megfogva visszanyomta az ágyra, a II. r. vádlott pedig a sértett száját fogta be, mialatt a III. r. vádlott tovább kutatott. A sértett kiabálása miatt a vádlottak tartottak a felfedezéstől, mivel a közeli házakban is felfigyeltek a zajra, ezért a helyszínt elhagyták. Valamelyikük azonban magához vette a sértettnek az asztalon levő pénztárcáját, amelyben 500 forint volt. A sértett kisebb, 8 napon belül gyógyuló sérüléseket szenvedett. A vádlottak létszáma, sokszoros fizikai erőfölényük, megjelenésük váratlansága és körülménye, az éjjeli időpont, a sértett idős kora kétségtelenné tették, hogy a sértett teljesen kiszolgáltatott helyzetbe került, emellett az I. r. és a II. r. vádlott a sértettel szemben fizikai erőszakot is alkalmazott. Mindezt a sértetten fellelhető, 8 napon belül gyógyuló sérülések is igazolták.³³

Itt szükséges utalni a Kúriának egy másik döntésére, amelynek lényege az erőszak abszolút vagy kompulzív voltának vizsgálata tekintetében az, hogy kimondta: rablás valósul meg, ha az elkövető a sértett értékének megszerzése érdekében közvetlenül magára az elvenni kívánt dologra úgy fejt ki erőszakot, hogy a támadó magatartás – ellökés, rángatás, földre esett sértett vonszolása – következtében az erőszak a dologról áttevődik a sértett személyre és ezáltal a dolog elvételét megakadályozni akaró sértett ellenállását megtöri.³⁴ A Kúria az EBH 2013. B.19. számú döntésében a BH 2010.143-ra alapítva állapította meg, hogy amennyiben az elkövető által személy ellen alkalmazott erőszak olyan lenyűgöző és elháríthatatlan, hogy az eredményes védekezésre eleve nincs is mód, ez a rablást – tulajdonképpen személy elleni erőszakkal végrehajtott lopást – nem minősíti vissza lopássá.³⁵

3.2.1.2. Az erőszak személy elleniségéről

A rablási erőszak második fontos ismérve a személy elleniség. Dolog elleni erőszakkal rablás nem követhető el, azonban lehetséges olyan eset, amikor a dolog ellenesség áttevődik a személyre.³⁶ Ilyenkor a kezdeti vis contra res már a sértett fizikai ellenállását igyekszik megtörni. Rablásként értékelte a bíróság annak az elkövetőnek a tettet, aki az asztalnál ülő, idős sértett mellé leülve kézitáskáját megpróbálta kitépni kezéből, azonban a sértett azt el nem engedve ellenállt, majd egy rántás következtében a földre került. Az elkövető ekkor a táska fülénél fogva vonszolni kezdte a földön a sértettet mindaddig, amíg a táska füle el nem szakadt. Ekkor elmenekült. A sértett nyolc napon túl gyógyuló sérüléseket szenvedett.³⁷

Az előbbihez kapcsolható a fent már részben elemzésre került EBH 2013.B.19. számú döntés, amelynek vizsgálatakor a Kúria megkülönböztette azokat a cselekményeket, amelyek a dolgon – illetve annak elvételén – keresztül csupán érintik a megtámadott személyt, a birtokost³⁸ azoktól, amelyek esetén a dologra kifejtett erőszakos magatartás már nem csak érinti, hanem kifejezetten hatást fejt ki a megtámadott személyre – azaz a dologra kifejtett erőszak áttevődik a megtámadott személyre. A Kúria szerint ebben az ügyben azonban még ennél is több történt. A terhelt a sértettek fülbevalóját kitépte azok füléből. Az elkövetési tárgyat nem magára a dologra és/vagy a dolog rögzítő szerkezetére gyakorolt erőszak alkalmazásával – tehát dolog elleni erőszakkal – kívánta eltulajdonítani. Az emberi testhez erre rendelt szerkezettel rögzített tárgyakat, a fülbevalókat megragadta és kitépte a rögzítési pontjukból. E rögzítési pont az élő természetes személyek teste, szűkebb értelemben a füle volt. A Kúria ebből azt a következtetést vonta le, hogy a terhelt erőszakos cselekménye nem dolog ellen, hanem kifejezetten személy ellen, a sértett személyek teste ellen irányult és közvetlenül arra fejtette ki a hatását, ezért a cselekmények egyértelműen rablásnak minősítendőek.³⁹

A fentebb már kifejtésre került BH 1992.228. számú eset jelen alfejezet témája tekintetében is sarokpontinak mondható. A bíróság itt ugyanis kimondta, hogy a rablás és a dolog elleni erőszakkal elkövetett lopás elhatárolása

³⁶ Dolog elleni az erőszak abban az esetben, amikor közvetlenül az elvenni szándékozott dolog ellen irányul.

³⁷ A Magyar Köztársaság Legfelsőbb Bírósága Bfv.III.800/2010/8. Ehhez az esethez nagyban hasonlít a korábban már hivatkozott, BH 2010.143. számon közzétett eseti döntés (Legf. Bír. Bfv. III. 406/2007.).

³⁸ A Kúria itt Angyal Pál gondolatmenetét hozza, aki leírja, hogy a Curia csak személy elleni erőszak esetén állapít meg rablást, így lopásért felelt az, aki a nyak-zsinóron lógó ékszert leszakította; a pálinkás korsót kirántotta a sértett kezéből; a sértett ujjáról a gyűrűt erőszakkal lehúzta; a pipát a sértett szájából kiragadta. Ugyanígy minősült, amikor a vádlott a teljesen ittas ember pénzes zacskóját letépte. [Angyal (1934) i. m. 25. o.]

³⁹ EBH 2013. B.19.

³³ BH 1992.228.

³⁴ BH 2010.143.

³⁵ EBH 2013.B.19.

szempontjából annak van meghatározó jelentősége, hogy a fizikai erőszak személy vagy dolog ellen irányul-e.

Az alábbiakban röviden elemzésre kerül a Kúria egyik frissebb döntése, amely a rablási erőszak akaratot bénító és személy elleni volta tekintetében is maximális világossággal és töretlen következetességgel summázza az eddigi gyakorlatot.

A konkrét esetben a terhelt a sértett mögött közlekedett az utcán, gyalogosan. Meglátta az előtte haladó nő jobb vállán lévő táskát, és elhatározta, azt megszerzi, hogy a feltehetően benne lévő pénzt saját céljára tudja felhasználni. Óvatosan megközelítette hátulról a sértett nőt úgy, hogy őt ne vegye észre. Utolérve hátulról a lapocka táján meglökte és rögtön ez után megragadta a válltáska szíját. A lökéstől a sértett elveszítve az egyensúlyát előre mozdult, kibillent, de nem esett el, mert a válltáskájának a szíját a terhelt a kezével maga felé rántotta és így a sértett az egyensúlyi helyzetét visszanyerte. A terhelt a megfeszülő táska szíját elszakította, ami miatt a táska a földre esett. Onnan a terhelt azt a fülénél fogva felkapta, és futva távozott a helyszínről.⁴⁰

Az elsőfokú ítélet indokolása szerint a tényállásban leírt cselekmény során a terhelt magatartása nem volt olyan erőszakos, amely lenyűgöző erejűnek, akaratot bénítóan ítélt meg, és alkalmas lett volna a sértett fizikai ellenállásának a leküzdésére. Az elsőfokú bíróság azt állapította meg, hogy a terhelt szándéka a sértett táskájának megszerzésére irányult. Miután a sértetthez egy fizikai kontaktuson túl nem ért, őt nem bántalmazta, a sértettnek semmilyen módon nem okozott sérülést, a cselekményt nem vád szerinti rablásként, hanem dolog elleni erőszakkal elkövetett lopás büntettként minősítette.⁴¹

A másodfokú bíróság álláspontja szerint azonban a terhelt azzal, hogy az idős sértettet váratlanul, hátulról meglökte, őt olyan helyzetbe hozta, hogy a terhelt magatartásával szemben – mely a táskája eltulajdonítására irányult – semmiféle védekezést, elhárító magatartást tanúsítani nem tudott, így a terhelt a rablás megállapításához szükséges erőszakot fejtett ki.⁴²

A felülvizsgálati eljárásban a Kúria helybenhagyta a másodfokú ítéletet. A következetes ítélezési gyakorlatra hivatkozva rögzíti, hogy a rablás tényállásában szereplő erőszak alatt személy ellen irányuló olyan fizikai erő kifejtését kell érteni, amely fizikai ráhatás alkalmas arra, hogy a megtámadott személy fizikai ellenállását leküzdje. A rablási erőszaknak lenyűgöző erejűnek, akaratot bénítóan kell lennie, amely alkalmas a sértett akaratának a megtörésére. Az ilyen fokú erőszak nem teszi lehetővé, hogy a megtámadott az ellenállás és az engedelmesség között választhasson. Arra kényszerül, hogy eltérje a dolog elvételét.

Az alapügyben eljáró bíróságok megvizsgálták a rablás

és a dolog elleni erőszakkal elkövetett lopás elhatárolását, és az eddigi gyakorlattal⁴³ egyezően megállapították, annak van jelentősége, hogy a fizikai erőszak személy vagy dolog ellen irányul-e. Vizsgálni kellett továbbá, hogy az adott esetben megvalósult személy ellen végrehajtott erőszak eleget tesz-e a rablási erőszakkal szemben támasztott követelményeknek.

Jelen esetben a terhelt a sértettet váratlanul hátulról meglökte. Ettől a lökéstől a sértett az egyensúlyi helyzetéből kibillent, ekkor a terhelt számára lehetővé vált, hogy a védekezni, elhárító magatartást tanúsítani nem tudó sértettől a táskáját elvegye s ekként az akaratot bénító erőszak kifejtését követően a rablás lopási elemét végrehajtsa. Nem lehet kétséges az, hogy a terhelt erőszakot alkalmazott, viszont az erőszakos cselekményt nem dolog elleninek ítélte a másodfokú bíróság és a Kúria, hanem kifejezetten személy elleninek, a sértett teste – a hát lapocka része – ellen irányultnak, amely közvetlenül a sértett testére fejtette ki hatását. A Kúria döntésének indokolásában többszörre, a fentebb már elemzésre került esetekkel egyezően hangsúlyozta ki a rablási erőszak lenyűgöző, akaratot bénító voltának szükségességét, valamint relativitását, tehát azt, hogy az erőszak nem önmagában, hanem az adott, konkrét sértetthez való viszonylatában lehet vis absoluta. Jelen esetben a Kúria egyértelműen amellet foglalt állást, hogy a terhelt által alkalmazott erőszak rablási erőszak volt.⁴⁴

3.2.2. Fenyegetés

A kényszerítés második lehetséges magatartáseleme az erőszak mellett a fenyegetés. A Btk. 459. § (1) bekezdés 7. pont⁴⁵ rendelkezése szolgáltatja az alapot, amely szerint az elkövetőnek olyan súlyos hátrányt kell kilátásba helyeznie, amely a megfenyegetettben komoly félelem előidézésére alkalmas. A hátrány súlyossága az egyedi eset konkrét körülményeihez igazítandó, azonban vannak biztos pontok az értékelés körében: biztosan súlyos a hátrány, ha okozását a törvény büntetni rendeli. A büntető feljelentéssel adott személy hírnevére, érdekeire nézve ártalmas – akár valós – tények nyilvánosságra juttatásával való fenyegetés is releváns lehet.⁴⁶ Utóbbi kettő jogszerű magatartás, azonban célja jogtalan.⁴⁷ Mindezek mellett szükséges, hogy a megfenyegetettben komoly félelem alakulhasson ki a hátrány kilátásba helyezése miatt. Ez egy alkalmassági kritérium, nem szükségszerűség, tehát a lenyűgöző hatásnak nem kell okvetlenül bekövetkeznie, így annak sem, hogy a megfenyegetett tőrje az elvételt. A passzív alany részéről tanúsított ellenállás tehát nem befolyásolja az élet vagy testi épség elleni köz-

⁴³ Lásd fentebb a BH1992. 228. részletesebb kifejtését.

⁴⁴ Kúria Bfv.II.1818/2014/5.

⁴⁵ Régi Btk. 138. §

⁴⁶ Régi Btk. Kommentár 450–451.

⁴⁷ A jogszerű magatartás és a jogtalan cél kapcsolatára nézve lásd bővebben BH 2004.224.

⁴⁰ Kúria Bfv.II.1818/2014/5.

⁴¹ Szekszárdi Járásbíróság 9.B.445/2013/25.

⁴² Szekszárdi Törvényszék 4.Bf.103/2014/6.

vetlen fenyegetés akarat megtörésére való objektíve alkalmas voltát.⁴⁸

Ahogy a súlyosságot, úgy a komoly félelem kialakulását is az adott történeti tényállás ismérvei alapján lehetséges eldönteni. Viszonylag kisebb fokú fenyegetés is elegendő lehet a rablás megállapításához, ha az adott körülmények között a sértettre lenyűgöző hatást gyakorol. A konkrét esetben három elkövető provokálta az utcán a két tizenöt éves sértettet, akiket a közeli áruház mögé kísérttek, hogy „megbeszéljék” a nézeteltérést. Ott körbeállták őket és torkuk elvágásával, illetve veréssel fenyegették őket arra az esetre, ha nem adnák át mobiltelefonjaikat. A két sértett a fenyegetéstől megijedt és teljesítette az elkövetők utasítását. Ezek után megmutatták nekik, merre távozhattak. Egyértelmű, hogy a fenyegetés a főnálló helyzetből adódóan akaratot megtörő és közvetlen volt. A fenyegetés komolyságát nem érinti, hogy a sértetteket az elkövetők egy forgalmasabb helyen provokálták, hogy a bűncselekmény elkövetésére alkalmas helyre juttassák őket, a terheltek ugyanis nem ismerhették föl a fenyegetés bekövetkezése előtt az elkövetők rablási szándékát. A bírói gyakorlat szerint az, hogy a sértett az őt fenyegető helyzetet teljes mélységében nem ismerte föl vagy könnyelműen viselkedett, önmagában a későbbi, akaratbénító erőszak vagy fenyegetés megvalósulását nem zárja ki.⁴⁹ Mindezzel némiképp szemben áll egy régebbi eset, amelyben egy szüreti mulatságon a fiatalokú terhelt három gyermekkorú fiútól kért pénzt, amikor azonban ők közölték, hogy nincs pénzüik, ő megmutatta nadrágjának övébe rejtett botot, és ezt mondta: „Ha nem adtok pénzt, kicsúszik ez a bot és a torkotokra nyomom!” Ekkor az egyik gyermekkorú pénzt adott a terheltnek, aki a helyszínről eltávozott. A fiatalokú terhelt cselekményét egy sportpályán rendezett szüreti mulatságon, a délutáni órákban követte el, ahol a gyermekkorú sértettek közepében több személy tartózkodott. A gyermekkorúak bárkitől kérhettek volna segítséget. A terhelt ruhája felhajtásával jelezte, hogy nála bot van, azt azonban nem vette elő. Ilyen elkövetés mellett a terhelt által tett fenyegető kijelentés önmagában nem volt alkalmas a sértettek akaratát megtörő, komoly félelem kiváltására, még akkor sem, ha a sértettek 10-11 éves gyermekek voltak. A fenyegetés nem volt olyan mértékű, amelyet a rablás bűntettének megállapításához alapként szolgáljon.⁵⁰

A rablás tényállása esetében a törvény komolyabb fokú fenyegetést követel meg, mint ami a 459. § (1) bekezdés 7. pontjában⁵¹ található: szükséges a közvetlenség és az élet vagy testi épség ellen irányultság.⁵² A közvetlenség a hátrány azonnali bekövetkezésének realitását jelenti, ezt logikailag összekapcsolva a törvény szövegének ehelyütt konjunktív feltételeivel, eredményként az erőszak alkal-

mazásának azonnali kilátásba helyezése vezethető le. A megvalósítás lehetősége azonban térben korlátozott, mivel csupán a bűncselekmény elkövetésének helyszínén tartózkodó személy ellen irányulhat.⁵³ A régi Btk. Kommentár szerint mind az erőszak, mind a fenyegetés esetében áll – azonban az előző mondatban írt korlátozással –, miszerint nem szükséges az, hogy az a személy, akitől a tettes a dolgot elveszi, megegyezzen azzal, aki ellen az erőszak vagy fenyegetés irányul.⁵⁴ A megtörtént esetben a két elkövető az esti órákban rendőri intézkedést színelve bement a lakásba, ahol a sértett családjával lakott, és a kábítószerügyletekből származó pénzt követelte. Mindenkit a földre fektettek, a sértett apját pedig megfenyegették, hogy amennyiben fölkel, megütik. A sértett attól való félelmében, hogy a vádlottak apját bántalmazni fogják, pénzt adott át nekik. A bíróság megállapította, hogy ez megfelelt a rablás tényállásában szereplő fenyegetésnek.⁵⁵ Itt azonban el kell gondolkodni azon, hogy a fenyegetés irányultsága tekintetében helyes-e a régi Btk. Kommentár álláspontja. A súlyos hátrányt a tettes direkt módon nem szükségképp azzal szemben helyezi kilátásba, akitől a dolgot elveszi, azonban a káros eredménytől való alapos félelem okvetlenül benne kell, hogy kialakuljon, különben nem adná át a dolgot, illetve nem hagyná, hogy elvegyék tőle. Ezek alapján a fenyegetés szükségképpen a dolog birtokosa ellen kell irányuljon, azonban lehetséges, hogy indirekt módon.⁵⁶

3.2.3. Öntudatlan állapotba, védekezésre képtelen állapotba helyezés

Az erőszak vagy fenyegetés alkalmazásától megkülönbözteti a törvény az öntudatlan vagy védekezésre képtelen állapotba helyezést mint elkövetési magatartást. Öntudatlan állapotban az van, aki magát a külvilágtól megkülönböztetni nem tudja,⁵⁷ tehát valamilyen pszichikai ok folytán nincs abban a helyzetben, hogy önálló akarata legyen, így nem képes ellenállni sem. Védekezésre képtelen – Angyal Pál plasztikus kifejezésével védelemre tehetetlen – állapotban van a sértett, ha a fizikai okból nem képes az ellenállásra.⁵⁸ Ilyenkor pszichikailag akaratára lehet, azonban nem képes annak érvényt szerezni. Igaz, hogy előbbi eset pszichikai alapú – tehát a sértett nem tud magáról –, azonban ennek a külvilágban, tehát

⁴⁸ EBH 2004.1110.

⁴⁹ EBH 2007.1591.

⁵⁰ BH 1987.114.

⁵¹ Régi Btk. 138. §

⁵² Ez a minősített fenyegetés.

⁵³ Távol lévő személy elleni erőszak alkalmazásának kilátásba helyezése más bűncselekményt valósít meg: Btk. 367. § (rég. Btk. 323. §) szerinti zsarolást.

⁵⁴ Régi Btk. Kommentár 1403.

⁵⁵ A Magyar Köztársaság Legfelsőbb Bírósága Bfv.II.978/2007/6.

⁵⁶ A fenti esetben a súlyos hátrány az apa megütése lett volna, amennyiben fölkel, ami benne is komoly félelmet keltett, azonban indirekt módon a fiát is érte a fenyegetés, mivel édesapjának lehetséges bántalmazása számára sem kívánatos, azonban nem is közvetlenül rá irányult.

⁵⁷ Angyal (1934) i. m. 34. o.

⁵⁸ Régi Btk. Kommentár 1403–1404., ugyanígy Angyal (1934) i. m. 34. o.

fizikailag is van megnyilvánulása, mégpedig az, hogy – a védekezésre képtelen állapottal megegyezően – fizikailag is képtelen dolgának elvételét megakadályozni. Ennek alapján a cikk írójának véleménye az, hogy az öntudatlan állapot a védekezésre képtelenség egy speciális esete.⁵⁹

Mindkét esetre igaz, hogy megállapításuknak határa az erőszak alkalmazása. A tettes aktív magatartásával még azelőtt elzárja a védekezés lehetőségét a sértett előtt, mielőtt a támadást megkezdené. Amennyiben nem az elkövető helyezi öntudatlan állapotba a sértettet, vagy az öntudatlanságig lerészegíti, kifosztást követ el.⁶⁰ Ugyancsak fontos szempont, hogy kizárólag a dolog birtokosával szemben lehetséges ilyen módon föllépni, míg az erőszak alkalmazása esetében ilyen megkötés nincs.

A védekezésre képtelen állapotba helyezéssel való elkövetés tekintetében a Kúria friss esetjogából két megtörtént eset emelendő ki.

Egy 2010-ben megtörtént esetben⁶¹ a terhelteknek tudomására jutott, hogy a sértett jelentős értékű numizmatikai gyűjteménnyel rendelkezik. Megállapodtak abban, hogy a gyűjteményt oly módon fogják megszerezni, hogy hivatalos ügyben eljáró rendőröknek adják ki magukat. Az I. és II. rendű terhelt a sértettet a háza előtt megvárta, majd közölték vele, hogy felmerült annak a gyanúja, hogy bűncselekményből származó értékek vannak a birtokában. A sértett a terhelteket beengedte a lakásába, ahol a II. rendű terhelt a sértettet végigmotozta, majd a kezét hátrabilincselte. Ezt követően a terheltek felszólították, hogy mutassa meg az érmegyűjteményét, mert azt át kell nézniük. A sértett, aki azt hitte, hogy igazi rendőrökkel van dolga, megmondta, hol van a széf kulcsa. A terheltek a széfet kinyitották, az értékeket kikapolták és azokkal a helyszínről távoztak. A sértettet megbilincselve a helyszínen hagyták, őt másnap egy ismerőse szabadította ki.⁶²

A Fővárosi Törvényszék mint elsőfokú bíróság 9.B.584/2011/81. számú ítéletével az I. és II. rendű terhelteket társtettesként elkövetett csalás büntetőjében és személyi szabadság megsértése büntetőjében, valamint bűnsegédként elkövetett közokirat-hamisítás büntetőjében mondta ki bűnösnek. A másodfokon eljáró Fővárosi Ítéltábla 3.Bf.80/2012/28. számú jogerős ítéletével az elsőfokú bíróság határozatát megváltoztatta, és az I. és II. rendű terhelt vagyoni elleni bűncselekményét társtettesként elkövetett rablás büntetőjében minősítette.

A jogerős ítélet ellen a terheltek védői, valamint a II. rendű terhelt jelentett be felülvizsgálati indítványt. Az

I. rendű terhelt védőjének álláspontja szerint a másodfokú bíróság a vagyoni elleni bűncselekmény törvénysértő minősítésére figyelemmel törvénysértő büntetést szabott ki. A felülvizsgálati indítvány jogi okfejtéséből kitűnően a rablás, mint *delictum compositum*, a lopás és a kényszerítés cél-eszköz viszonyára épül, az elkövető azért fosztja meg a sértettet a cselekvési szabadságától, hogy az idegen dolgot elvegye. Ezzel szemben az elsőfokú bíróság ítéletéből egyértelműen kiderül, hogy a sértett kezeinek hátrabilincselése a rendőri eljárás színlelése érdekében történt és nem azért, hogy a sértett ellenállását megtörjék, hiszen a sértettnek nem is állt szándékában ellenállást kifejteni.⁶³ A védői álláspont szerint a sértett tudati állapota nem hagyható figyelmen kívül, ugyanis a rablás nem állapítható meg, ha a sértettnek nem is állt szándékában védekezés vagy ellenállás kifejtése. Mindezek alapján a cselekmény helyesen nem rablás, hanem csalás büntetőjének kell, hogy minősüljön.⁶⁴

A II. rendű terhelt védőjének érvelése szerint a sértett megbilincselése a megtévesztő magatartás része volt csupán.⁶⁵

A II. rendű terhelt indítványában leírt álláspontja szerint nem alkalmaztak erőszakot, élet vagy testi épség ellen irányuló közvetlen fenyegetést, és a sértettet nem helyezték evégett öntudatlan vagy védekezésre képtelen állapotba sem.⁶⁶

A Legfőbb Ügyészség álláspontja szerint a sértett kezeinek hátrabilincselése a csalás törvényi tényállási elemei között már nem értékelhető, ugyanis az a sértett esetleges ellenállásának megelőzését szolgálta. A terheltek azért alkalmaztak erőszakot, hogy a sértett részéről védekező cselekményre ne kerülhessen sor. Az ügyészi álláspont szerint a terheltek által végrehajtott motozás és bilincselés lenyűgöző, akaratot bénító hatást gyakorolt a sértetre.⁶⁷

A Kúria kifejtette, hogy védekezésre képtelen állapotról akkor van szó, ha a sértett helyzeténél, állapotánál fogva fizikailag képtelen ellenállást kifejteni a dolog elvételével szemben. Ezt az állapotot az elkövetőnek kell előidéznie, mert amennyiben nem ő okozta, de kihasználja a sértett ilyen állapotát, kifosztás valósulhat meg, nem rablás. Abban az esetben, ha a védekezésre képtelen állapotot az elkövető egyben erőszak alkalmazásával idézte elő, akkor a rablás első fordulójában meghatározott elkövetési módért felel. A jelen esetben erőszak alkalmazása fel sem merült, mert a megbilincselésére a sértett

⁵⁹ A régi Btk. Kommentár szóhasználata ehelyütt nem teljesen egyértelmű. Világosan megkülönbözteti az öntudatlan és a védekezésre képtelen állapotot, azonban az alvás tényét, illetve az altatószer használatát mindkét esetben említi, ugyanakkor nem foglalkozik azzal, hogy a két állapot milyen logikai kapcsolatban áll egymással.

⁶⁰ Btk. 366. § (1) bekezdés a), c) pont [nem teljesen azonos szöveggel: régi Btk. 322. § (1) bekezdés a), c) pont]

⁶¹ Az eset BH 2014.3.70. számon került közzétételre.

⁶² Bfv.III.228/2013/17., 3.

⁶³ Ezt egyébként a másodfokú bíróság is rögzítette, amikor leszögezte, hogy a sértett nem ismerte fel a terheltek intézkedésének, illetve a megbilincselés jogellenességét, ugyanakkor viszont – helyesen – rögzítette azt is, hogy ennek a körülménynek a cselekmény szempontjából nincs jelentősége, csupán annak, hogy a terheltek a sértettet védekezésképtelen állapotba helyezték.

⁶⁴ Bfv.III.228/2013/17., 4–5.

⁶⁵ Uo. 5.

⁶⁶ Uo. 5–6.

⁶⁷ Uo. 6.

beleegyezésével, de legalábbis ellenkezése nélkül került sor. A Btk. 137. § (1) bekezdés 18) pontja rendelkezik a védekezésre képtelen állapotról. Ennek az állapotnak az értelmezése pedig a gyakorlat számára egyértelmű, amelyet a bíróságok töretlen következetességgel és egységesen alkalmaznak. A törvényi definíció ezt a gyakorlatot kívánta megerősíteni, amikor akként rendelkezik, hogy az is védekezésre képtelennek tekintendő, aki helyzeténél – például mert lekötözték – vagy állapotánál – például koránál, betegségénél – fogva ideiglenesen vagy véglegesen nem képes ellenállás kifejtésére. Az ellenállás kifejtésére képtelenség azt jelenti, hogy a sértett állapotánál fogva nem képes a sérelmére elkövetett bűncselekményt megakadályozni vagy annak elkövetését megnehezíteni. A rablás büntetének második fordulatában szereplő öntudatlan vagy védekezésre képtelen állapotba helyezés közös jellemzője, hogy ezekben az esetekben is a személy elleni támadás, mint eszközcselekmény megelőzi a dolog elvételét, olyan körülmények között, amikor adott esetben a sértettnek még nincs is tudomása a vagyoni viszonyai ellen készülő támadásról, és mivel az elkövető sem közvetlen élet elleni fenyegetést, sem erőszakot nem alkalmaz, a dolog elvételének szándéka a sértett számára rejtve marad. A Kúria nem fogadta el a felülvizsgálati indítványok azon álláspontját, amely szerint a sértett megbilincselése része volt a terheltek megtévesztő magatartásának. A tévedésbe ejtés során az elkövető a valótlanságot – a készülő vagyon elleni bűncselekményt, dologelvételt – valóságként – rendőri intézkedésként – tüntette fel. Ennek következtében, ezzel okozati összefüggésben a sértett tudatában aktuálisan téves képzet alakult ki. A sértett megtévesztéséhez szükséges, de elégséges is volt a rendőrségi mellény, a fényképes rendőrségi jelvény, a bilincs, és a rendőri mivolta történő hivatkozás, továbbá a többszöri álcázott telefonbeszélgetés. Ilyen előzmények után a sértett alávetette magát a színlelt, de általa valósnak hitt rendőri eljárásnak, következetesen a sértett kezének hátrabilincselése már nem a megtévesztés része, hanem a bűncselekmény esetleges későbbi felismerését követő ellenállás megakadályozásának eszközcselekménye volt. A sértettet nem azért bilincselték meg a terheltek, hogy megtévesztésük, hanem azért tévesztették meg, hogy megbilincselhessék, és ezáltal olyan védekezésre képtelen állapotba helyezték, amely már semmilyen körülmények között nem veszélyeztetheti a vagyon elleni bűncselekmény sikeres végrehajtását.⁶⁸

A Kúria ezután kifejtette, hogy a rablás esetén a dolog elvétele, miként a lopásnál, két mozzanatról áll, nevezetesen a korábbi birtokállapot megszüntetéséből, majd a dolog birtokának ténylegesen megszerzéséből oly módon, hogy az eredeti birtokállapot visszaállításának a lehetősége megszűnjön. A sértett védekezésre képtelen állapotba helyezésére e két mozzanat között, az elvétel folyamatában került sor, amely a cél – az idegen dolog elvétele –, és az eszközcselekmény – védekezésre képtelen állapotba

helyezés – között a közvetlen okozati összefüggést megalapozta.⁶⁹ Jelen cikk írója egyetért e kúriai érveléssel az okozati összefüggés tekintetében, azonban nem tud egyetérteni azzal, hogy a sértett védekezésre képtelen állapotba helyezése az elvétel folyamatában történt. Az elkövetők először megbilincseltek a sértettet, és csak ezt követően kezdtek az elvételhez – az érmegyűtemény megmutatására való felszólításra is csak a megbilincselés után került sor –, tehát a sértett birtokából való kivetése, a korábbi birtokállapot megszüntetése csak a sértett védelemre tehetetlen állapotának elérése után kezdődött meg, majd a sértett védekezésre képtelenségének fennállása mellett be is fejeződött.

Meg kell továbbá említeni, hogy a Kúria nem fogadta el a Legfőbb Ügyészség okfejtését sem, amely szerint a védekezésre képtelen állapotba helyezés erőszak útján valósult volna meg, ugyanis a sértett megbilincselése során a terheltek erőszakot nem alkalmaztak, a megbilincselésnek a sértett önként alávetette magát. A személy elleni erőszak fogalma alatt ugyanis az emberi testre gyakorolt, az akaratot megtörő vagy az akaratot hajlító fizikai ráhatást kell érteni, erre pedig jelen esetben nem került sor, így a sértett ellenállását nem kellett leküzdeni.⁷⁰

A fent ismertetésre került eset kapcsán fel kell hívni a figyelmet egy későbbi esetre, amelyben szintén rendőri intézkedést színleltek az elkövetők a rablás megvalósításához.

A III. r. terhelt elhatározta, hogy a sértett kábítószer fogyasztó életvitelét kihasználva tőle rendőri akció színlelésével pénzt és pénzzé tehető dolgokat fog elvenni jogtalan eltulajdonítás végett. A terv megvalósításába bevonta az I. r. II. r. terheltet is. A terheltek felkeresték a sértett által lakott családi házat, és azt a látszatot keltették, hogy civil ruhás rendőrök, akik intézkedést színlelve megtévesztették a sértett édesapját, majd látszólagos intézkedést foganatosítottak a sértettel szemben, kezét hátrabilincseltek. A sértett röviddel a bilincs felhelyezése után egyensúlyát veszítve lecsúszott az ágy széléről, ekkor II. r. terhelt azért, hogy a rendőri hatalomnak való kötelező engedmesség érzetét a sértettben fenntartsa, a kabátját a derekánál félrehúzta és így mutatta meg a sértettnek az oda tokban felszerelt fegyvert. Amikor a sértett közölte, hogy a pénze a ház felső szintjén van, a II. r. és III. r. terheltek a hátrabilincselés kezű sértettet közrefogva a ház belső terében kialakított csigalépcsőn keresztül felmentek a ház felsőbb szintjére, a sértett által megmutatott szobába. A pénzt tartalmazó pánccsdozsa kinyitása után III. r. terhelt elvette az abban tárolt készpénzt, egy riasztó gázfegyvert, a hozzá tartozó töltetekkel és egy aranyláncot. Mialatt a III. r. terhelt a sértett anyjának a szobájában tartózkodott, II. r. terhelt a sértett alagsori szobájában további dolgokat vett el a sértettől. Mivel a sértett rájött, hogy nem rendőrségi eljárás folyik vele szemben, a dologelvétel befejeztével III. r. terhelt a sértettől levett

⁶⁸ Uo. 6–9.

⁶⁹ Uo. 9.

⁷⁰ Uo. 8.

te a bilincset, megfenyegette, hogyha a történekről beszámol a rendőrségnek, megöli, majd felszólította, hogy távozzon el a házból. A sértett ennek eleget tett, távozásban azonban az utcán dolgozó szomszédját megkérte, hogy értesítse a rendőrséget. Ezután a terheltek is beültek a járművükbe és elhajtottak.⁷¹

Az első fokon eljáró bíróság kényszerként értékelte a lőfegyvernek látszó riasztópisztoly megmutatását, viszont a véleménye szerint nem állapítható meg az, hogy a fegyverrel, lőfegyvernek látszó tárggyal való fenyegetés bizonyosan és legalább részben a dologelvételre irányult volna. Az elsőfokú bíróság úgy értékelte, hogy a fegyver megmutatása a hivatalos eljárás színlelésének, a sértetti kiszolgáltatottság érzetének fokozása érdekében történt, ezért a lőfegyvernek látszó tárggyal történt mozzanat önmagában nem teszi lehetővé a rablási cselekmény megállapítását. A kényszer alkalmazásának a másik módja a sértett kezének a hátrabilincselése volt. A bíróság véleménye szerint jelen cselekmény esetében a bilincselés szintén csak a hivatalos eljárás színlelésének részeként értékelendő, így önmagában a rablás megállapítására nem alkalmas. A vádlottak cselekménye azonban maradéktalanul alkalmas a zsarolás bűncselekményének a megállapítására, ezért az elsőfokú bíróság ezt állapította meg.⁷²

A másodfokon eljáró Fővárosi Ítéltábla 12.Bf.167/2014/9. számú ítéletében kifejtette, hogy a terheltek hivatalos eljárás színlelésével jutottak be lakásba, rendőri intézkedést, hivatalos személyi minőséget imitáltak, ehhez pedig nem volt szükség a sértett megbilincselésére. A sértett viszonylag gyengébb akaratú, védtelenebb személy volt, akivel szemben a három, erős testfelépítésű, nem egyenruhában, de a rendőri fellépéshez szükséges külsőségeket hiánytalanul felmutató terheltekkel szemben joggal hihette azt, hogy hivatalos intézkedés hatálya alá került. A sértett megbilincselése tehát kizárólag a dologelvétel biztosítása, tehát nem a zsarolás, hanem a rablás bűncselekményének eszközcselekménye volt, miután az már nem a sértett megtévesztését szolgálta.⁷³ Ennek megfelelően az ítéltábla a terheltek vagyoni elleni cselekményét védekezésre képtelen állapotba helyezéssel, fegyveresen, csoportosan elkövetett rablás büntettének minősítette.⁷⁴

A Kúria a benyújtott felülvizsgálati indítványokról megállapította, hogy azok nem alaposak,⁷⁵ ezért a Fővárosi Ítéltábla ítéletét hatályában fenntartotta.⁷⁶ A sértett megbilincselésével kapcsolatos érvelés tulajdonképpen szó szerint megegyezik a Bfv.III.228/2013/17. számú végzésben leírtakkal.⁷⁷ A hasonlóság olyan szintű, hogy ez a határozat is tartalmazza a fentebb már vitatott okfejtést a rablás elvételi mozzanatainak és a védekezésre képtelenség előidézésének időbeliségéről.⁷⁸ Jelen cikk írója a fentebb ismertetett eset hasonló okfejtésénél kifejtett véleményét erre az esetre nézve is fenntartja.

A fent ismertetett két esetből következetes kúriai gyakorlat olvasható ki arra vonatkozóan, hogy abban az esetben, ha az elkövető a sértett dolgának megszerzése érdekében hivatalos eljárást – rendőri intézkedést – színlel, a sértettet ezzel megtéveszti, majd megbilincseli, a cselekmény a Btk. 365. § (1) bekezdés b) pont 2. fordulata szerinti rablás büntettének minősítendő, mert függetlenül attól, hogy az elkövető nem alkalmaz sem erőszakot, sem minősített fenyegetést, a sértett pedig nem tanúsít ellenállást, a megbilincselés folytán a védekezésre képtelen állapotba helyezés megállapítható.

4. Konklúzió helyett

Jelen cikk egy kifejezett, egzakt módon lokalizálható probléma köré épített gondolati rendszert kívánt összeállítani; a rablás egyik esetének jogi gyakorlatában, elemzésében szükségszerűen felmerülő egyik logikai és dogmatikus lépcsőt – az elkövetési magatartást – kívánta minél részletesebben elemeire lebontani, „ízekre szedni”, abban a reményben, hogy előmozdíthatja egy évszázados jogintézmény már kialakult dogmatikájának a folyamatosan változó életviszonyokra történő adaptálását, és ezzel segítse a joggyakorlat fejlődését is.

⁷¹ Budapest Környéki Törvényszék 4.B.18/2013/54., 9–12.

⁷² Uo. 33–34.

⁷³ Fővárosi Ítéltábla 12.Bf.167/2014/9., 6.

⁷⁴ Uo. 1.

⁷⁵ Bfv.III.644/2015/8., 6. skk.

⁷⁶ Uo. 1.

⁷⁷ Lásd Uo. 6–9.

⁷⁸ Lásd a szöveget a 68. lábjegyzetben hivatkozott helyen! Ugyanezen okfejtés a Bfv.III.644/2015/8. számú végzés 9. oldalán található.